

תפילת הטל ותפילת הגשם

עמידת מוסף בעמוד 206.

תפילת הטל (הנאמרת בחג ראשון של פסח) ותפילת הגשם (הנאמרת בשמיני עצרת) נועדו לציין תחילתן של שתי תקופות עיקריות בלוח השנה – העונה היבשה והעונה הגשומה. הדיון ההלכתי והליטורגי הקדום נסוב רבות סביב הברכות הנאמרות על הגשם, מפאת חשיבותו הרבה בהבאת שפע מים למקומותינו. אולם, ברכת הטל מציינת דבר מה חשוב לא פחות – את זמן היובש המאופיין בטללים עדינים, זמן שאפשר לקצור ולאסוף בו את היבול.

בראשון של פסח ובשמיני עצרת אנו פותחים את העונות בתפילה חגיגית, ובכל עדות ישראל יש לה מסורת עתיקה של פיוטים, ברכות ושירים. אפשר לעיין ולבחור מתוך המבחר שהבאנו כאן במחזור התפילה, או להוסיף קטעים אחרים שיעזרו לציין בחגיגות ובשמחה את מחזורי השנה השונים המאפשרים כל אחד בדרכו חיים על האדמה.

כאשר מתפללים את תפילת הטל או את תפילת הגשם בתפילת העמידה, נהוג לשלב את הפיוטים בין חתימת ברכת אבות ואמהות לבין ברכת גבורות.

בתפילת הטל ובתפילת הגשם נהוג לפתוח את ארון הקודש.

על אייִהצֶרֶךְ לְקִנּוּת מְאוּרֵר בְּקִיץ פנחס שדה

לא מְכַבֵּר, בְּיוֹם קִיץ כָּבֵד בְּשָׂרְבִי,
אִמֵּר אֵלַי מִיִּשְׁהוּ: לְמָה זֶה לֹא תִקְנֶה לְךָ מְאוּרֵר
לְלַחֵם בְּשָׂרְבִי הַזֶּה, וְאַתָּה אִישׁ יוֹשֵׁב בֵּית כָּל יַמִּיךָ, וּבְלִילוֹת.
וְחִשְׁבֹתִי בְדָבָר, אֵךְ אֲמַרְתִּי אֵל לְבִי: הִנֵּה אֲנִי
אֵין לִי מִלְחָמָה עִם הַחֵם, אוֹ עִם הַקֶּר,
וְאֵין בְּלִבִּי עֲלֵיהֶם טְרוֹנָה כְּלָשָׁה.
הֵן לֹא בְדוֹדוֹן בְּאִים הֵם אֵלַי. לֹא אֶת רְעוּתִי הֵם מְבַקְשִׁים.
הֵם נוֹלְדוּ כִּךְ. חֵם הַקִּיץ, צִנֵּת הַחֶרֶף. אֵין זֶה אֲלֵא כְּפִי שֶׁבְּרָאֵם הַבוֹרָא.
בְּטֻבֵּעַ הַדְּבָרִים הוּא. עֲלִיפִי מִתְכַּנְתּוּ שֶׁל סֶדֶר הָעוֹלָם.
הֵייתִי אוֹמֵר, בְּבוֹאֵי לְהַרְהֵר בְּדָבָר, כִּי לְבִי רוּחַשׁ אֲלֵיהֶם כְּמוֹ יִדְיוֹת.
בְּבוֹאֵם אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם בְּבוֹאֵכֶם, וּבְלַכְתֶּם: לְכַתְּכֶם לְשִׁלּוֹם.
שׁוּבוּ נָא אֵלַי גַּם בְּשָׁנָה הַבָּאָה, אוֹמֵר אֲנִי. מִקְנָה אֲנִי גַם אֶז לְהִיּוֹת כְּאֵן.

תפילת טל – לחג הראשון של פסח

משלי ג
בראשית כז
דברים לב
זכריה ח
דברים לג

יהוה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה: בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו
טל: ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמימי הארץ ורב דגן ותירש: יערף כמטר
לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב: כי זרע השלום הגפן
תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם: וישכן ישראל בטח אל ארץ
דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל:

שירים קטנים: לילה

לאה גולדברג

טנא מלא כוכבים

ריח דשאים דובבים

עמק

עמק בטל

פועם לבבי

הנה פעמיו קרבים

הרעידו רבוא רביבים

עמק

עמק בטל

פועם לבבי

אפשר לבחור אחד או יותר מבין הפיוטים

עת הסתיו עבר

וחם שמש אביב גבר
נאות דשא עטפי בר מִיחלים לטל:

טל מִיחלים שָׁדָה ואָחוּ
לְמִדְבָּר וְצִיָּה נֶהְפְּכוּ
אָדָם וּבְהֵמָה נֶאֱנַחוּ מֵאֵין טל:

טל - הן דגמא ואות
מאהבת יי צבאות
ברוות גיא וגבעות ריסי טל:

כטל נשפּיח כל טינה
כל קטטה תחרות וקנאה
וימלא לשוננו רנה באורות טל:

בטל טובה הואל לאמצנו
ובחסדה תשפר ימינו
ועם כל בני אדם תברכנו באהבה כבטל:
מחזור היהדות המתחדשת

אלהינו ואלהי אבותינו ואמותינו

טל תן לרצות ארצה

שיתנו ברכה בדיצה
רוב דגן ותירוש בהפריצה
קומם עיר בה חפצה. בטל:

טל צוה שנה טובה ומעטרת
פרי הארץ לגאון ולתפארת
עיר כספה נותרת
שימה בידה עטרת. בטל:

טל נופך עלי ארץ ברוכה
ממגד שמים שבוענו ברכה
להאיר מתוך חשכה
כנה אחריה משוכה. בטל:

טל יעסיס צוף הרים
טעם במאודה מבחרים
חנונייה חלץ ממיסגרים
זמרה ננעים וקול נרים. בטל:

טל ושׁובע מלא אסמינו
הכעת תחדש ימינו
דוד כערקה העמד שמנו
גן רוה שימנו. בטל:

טל בו תברך מזון
במשמנינו אל יהי רזון
אימה אשר הסעת כצאן
אנא תפק לה רצון. בטל:

עלפי תפילת הטל נוסח אשכנז

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאִמּוֹתֵינוּ:

בְּטַלְלֵי אוֹרֵה תְּאִיר אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי בְּרָכָה תִּבְרַךְ אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי גִילָה תִּגְיֵל אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי דִיצָה תִּדְשֵׁן אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי הוֹד תִּתְהַדֵּר אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי וַעַד טוֹב תִּנְעַד אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי זִמְרָה תִּזְמֹר אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי חַיִּים תִּחְיֶה אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי טוֹבָה תִּיטִיב אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי יְשׁוּעָה תּוֹשִׁיעַ אֲדָמָה:

בְּטַלְלֵי כִלְכֵּלָה תִּכְלֶכֶל אֲדָמָה:

אֲנֵי הוֹרִידֶהוּ לְאוֹרֵה. לְבִרְכָה.

לְגִילָה. לְדִיצָה. לְהוֹד. לְוַעַד טוֹב.

לְזִמְרָה. לְחַיִּים טוֹבִים. לְטוֹבָה.

לְיִשׁוּעָה. לְכִלְכֵּלָה.

על־פי תיקון הטל נוסח ספרדים ועדות המזרח

שְׁלַח רוּחְךָ הַטוֹב

לְהַחְיֹת נַחֲלַת צְבִיֵּנוּ.

מִמָּקוֹ טוֹב לְכָל תְּשׁוּב תִּחְיֵינוּ:

רְאֵה קָמוּה לְמִלֵּאת בְּרִסְיִי בְּרָכָה.

לְחֵם לְאוֹכֵל וּמִרְפָּא וְאֵרוּכָה.

תִּתְחַגְּרֶנָּה גְּבָעוֹת גִּיל יִרְעֵפוּ נְאוֹת מִדְּבָר.

יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי יִי בְּשִׁפְלָה וּבְהָר.

וּמְלֵאוּ הַגְּרָנוֹת בַּר

וְהִיקְבִּים תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר.

תִּרְנַנְּה פְּרָזוֹת עוֹמְדוֹת עַל תֵּלָם.

וְהִשְׁמִים יִתְנוּ טֵלָם:

לְךָ לְשָׁלוֹם גִּנְשֵׁם וּבֵא בְּשָׁלוֹם טל.

כִּי רַב לְהוֹשִׁיעַ וּמוֹרִיד הַטָּל:

אֲשִׁיר שִׁירְתִּי וְאֲשִׁים דְּבָרְתִּי.

וְאֶגְבִּירָה שִׁפְתֵי לְצוֹר יְשׁוּעָתִי.

וּבֵיחֹם אִמְרָתִי תִזְלַ פְּטָל:

עֲבַר זְמַן הַגִּנְשֵׁם וּבֵא זְמַן הַטָּל.

יֹשֵׁב בְּסִתְרַ עֲלִיּוֹן תִּזְיֵל טְלִינוּ בְּעֵתָם:

על־פי תיקון הטל נוסח ספרדים ועדות המזרח

שְׁאֵתָה הוּא יִי אֱלֹהֵינוּ רַב לְהוֹשִׁיעַ מִשֵּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַטָּל:

לְבִרְכָה וְלֹא לְקִלְקֵלָה אָמֵן:

לְחַיִּים וְלֹא לְמָוֹת אָמֵן:

לְשׁוֹבַע וְלֹא לְרִזּוֹן אָמֵן:

לְשָׁלוֹם וְלֹא לְמִלְחָמָה אָמֵן:

לְחַרוֹת וְלֹא לְעִבְדוֹת אָמֵן:

עד כאן בחג הראשון של פסח. סוגרים את ארון הקודש.